

ду кандидатів в царі. Авгури питали думку Юпітера щодо майбутнього правителя, і несприятлива відповідь теоретично могла би стати підставою для відмови кандидату і пошуку іншого претендента на царську владу (хоча таких прецедентів і не було). В республіканський період боги були відсторонені навіть від формальної участі у виборах, а роль ауспцій зводилася лише до визначення вдалого дня голосування, а не особистостей тих, хто претендував на магістратські посади.

Сакральні функції магістратів (право на консультацію з богами) виникали не з божевісної санкції; сакральної була сама громада і її вибір, а магістрати, наділені владою громадою, отримували право не тільки керувати її життям, а й представляти її перед богами. Як бачимо, римляни самі творили своє майбутнє, а боги їм в цьому лише допомагали і консультували.

1. Коптев А. В. Империй и померий в эпоху ранней Римской республики. *Вестник РГГУ. Серия: История. Филология. Культурология. Востоковедение*. 2011. №14 (76). С. 42-103.
2. Сморгачев А. М. Религия и власть в Римской Республике: Магистраты, жрецы, храмы. Москва: РГГУ, 2012.
3. Cicero. *On the Nature of the Gods*. Academics / Trans. by N. Rackham, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1967.
4. Potter D. *Prophets and Emperors: Human and Divine Authority from Augustus to Theodosius*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994.

Олексій Бойко,
старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розширення міжнародних зв'язків, активізація і поглиблення інтеграційних процесів в Європейський союз призводять до необхідності вирішення проблем забезпечення національної безпеки розвитку держави. Національна безпека характеризується як здатність тієї чи іншої держави ефективно протидіяти явним або потенційним загрозам її успішного розвитку. В сучасних умовах проблеми теорії національної безпеки набувають особливої важливості в припущенні, що зазначена теорія виступає в якості методологічної основи стратегічного планування та реалізації заходів щодо забезпечення національної безпеки держави. Як показує аналіз вітчизняної наукової і навчальної літератури, питання, присвячені національній безпеці, залишаються недостатньо розробленими.

Проблеми вітчизняної теорії національної безпеки мають системний, багатоаспектний характер: починаючи з термінології і парадигми і завершуючи загальною методологією забезпечення національної безпеки і реалізацією цієї методології в нормативно-правових актах держави.

Частково така ситуація пояснюється тим, що в радянські часи спроба її осмислення була зроблена на початку 1990 року комітетом Верховної Ради СРСР по обороні і держбезпеці, був навіть заснований Фонд національної і міжнародної безпеки.

Слід звернути увагу, що чільне місце в дослідженні цієї вельми актуальної проблематики посідають такі українські вчені: В. Білоус, В. Богданович, О. Бодрук, М. Вавринчук, В. Горбулін, О. Данильян, О. Дзьобан, Г. Костенко, Є. Кравець, В. Ліпкан, О. Литвиненко, Н. Нижник, В. Олуйк, М. Панов, Г. Почепцов, Г. Ситник, О. Соснін. У їхніх працях розглядаються не тільки концептуальні положення національної безпеки у контексті національних інтересів та національних пріоритетів української держави, а й її системні складові [1, с. 153].

Визначення наукового поняття «національна безпека» у теоретичному аспекті є першочерговим завданням, оскільки саме воно має окреслити сутність цього соціально-правового явища [2, с. 9].

Українські вчені О. Бодрук, О. Гончаренко, Е. Лисицин у своїх дослідженнях проблем національної безпеки дають визначення цієї дефініції, як ступінь захищеності життєво

важливих інтересів особи, суспільства і держави [3, с. 6].

В. Ліпкан, який розглядає її крізь призму націоналізму, досліджує цей аспект під кутом зору міждисциплінарного напрямку в контексті розвитку системи національної безпеки, як неодмінної складової міжнародної та глобальної безпеки [4, с. 481]

Сам термін «національна безпека» запозичений нашими політиками і їхніми радниками у США – вперше його застосував президент Теодор Рузвельт в своєму посланні Конгресу США в 1904 році, обґрунтовуючи приєднання зони Панамського каналу до США «інтересами національної безпеки» [5]. У 1986 році закон Голдвотера-Найколса [6] зобов'язав Президента щорічно подавати до Конгресу США доповідь про стратегію національної безпеки США.

Так, В.Д. Зорькін вважає, що національна безпека, як система поглядів, відображає не інтереси будь-якої нації в сенсі етносу (корінного, титульного, що становить більшість), а єдність інтересів громадян і суспільства в рамках конкретної суверенної держави, тобто інтереси народу (багатонаціонального народу), інтегрованого в державну спільноту на основі права [7].

Ми погоджуємося з А.Ю. Кір'яновим, який вважає, що поняття «національна безпека» слід розкривати не строго етимологічно, а в широкому сенсі – з урахуванням того змісту, яке прописано в нормативно-правових актах [8, с.35].

Зокрема, в ЗУ «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, законодавець під терміном Національна безпека України розуміє захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Слід відзначити, що в ЗУ «Про національну безпеку України» вживаються терміни «державна безпека», «воєнна безпека»; «національна безпека» як синоніми [9].

На нашу думку, відсутність у вітчизняній теорії національної безпеки необхідної парадигми не дозволяє їй стати методологічною основою нормотворчої діяльності, стратегічним планування в сфері забезпечення національної безпеки, науково обґрунтованим формуванням організаційної структури сил і засобів національної безпеки.

Діючий ЗУ «Про національну безпеку України» дає перелік суб'єктів, які відносяться до складу сектору безпеки і оборони. Такими, згідно ч. 2 ст. 12 ЗУ «Про національну безпеку України», є: 1. Міністерство оборони України; 2. Збройні Сили України; 3. Державна спеціальна служба транспорту; 4. Міністерство внутрішніх справ України; 5. Національна гвардія України; 6. Національна поліція України; 7. Державна прикордонна служба України; 8. Державна міграційна служба України; 9. Державна служба України з надзвичайних ситуацій; 10. Служба безпеки України; 11. Управління державної охорони України; 12. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; 13. Апарат Ради національної безпеки і оборони України; 14. Розвідувальні органи України; 15. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [9].

Громадяни України, згідно зазначеного закону, представлені лише в якості пасивного об'єкта діяльності у сфері національної безпеки.

Парадигмою теорії національної безпеки є те, що вона базується на ЗУ «Про національну безпеку України». Її фундаментом, безумовно, повинна стати опора на населення – народ України.

Ставши основним суб'єктом забезпечення національної безпеки, людина, громадянин України повинен стати і головним її об'єктом, у відповідності до статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [10].

Визнання, дотримання і ефективний захист прав і свобод людини і громадянина – вже не як закон, а як основний обов'язок держави, який повинен сумлінно виконуватися в її кожному без винятку посадовцем держави, – друга необхідна складова нової парадигми національної безпеки. Будь-який чиновник, який допустив порушення цього принципу, повинен звільнитися зі займаної ним посади.

---

1. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ : НІПМБ, 2001. 299 с.

2. Манилов В. Л. Исследование проблем национальной безопасности: вопросы методологии. Военная мысль. 1995. № 5.

3. Бодрук О. С., Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Горелов М. А. Національна безпека України: історія і сучасність : монографія. Київ : ІСЕМВ, 1993.
4. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ : Текст, 2003.
5. Theodore Roosevelt's Annual Message to Congress for 1904 // House Records HR 58A-K2.
6. Goldwater-Nichols Defense Department Reorganization Act of 1986 / Public law 99-433-OCT. 1, 1986.
7. Зорькин В.Д. Роль права в обеспечении национальных интересов. Право и безопасность. 2006. № 1–2.
8. Кирьянов А.Ю. Общая характеристика понятия безопасность. Подходы к определению и виды. Безопасность бизнеса. 2010. № 1. С. 34-37.
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення 25.02.2021).
10. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 25.02.2021).

Вячеслав Гаркуша,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка є частиною національного законодавства нашої країни кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1]. Тобто не можна говорити про реалізацію права на доступ до правосуддя в повній мірі, якщо суд не є незалежним. Статус незалежності суду закріплений і в Конституції України. Так, відповідно до статті 6 Основного Закону державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Статтею 126 Конституції України визначено, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України [2].

В той же час, на сьогодні бачимо, що судова гілка влади знаходиться на межі виживання. В судовій системі існує значний кадровий голод, зупинено діяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка є головним кадровим органом судової влади, але вже другий рік фактично не працює через прогалини у роботі парламенту та відсутність політичної волі провладної більшості. До кадрового голоду додається тотальне недофінансування судової влади. Така катастрофічна ситуація утворилась через незадовільну діяльність та бездіяльність законодавчої та виконавчої гілок влади, що призвело до порушення балансу між гілками влади та є загрозою незалежності судової влади.

Доречно сказати, що подібні проблеми існують не тільки в Україні. Так, у Висновку Консультативної Ради Європейських Суддів № 18 (2015) зазначено, що не дивлячись на те, що загалом принцип "поділу влади" прийнятий усіма державами-членами, останніми роками мали місце конфліктні та напружені ситуації, які викликають занепокоєння. Такі проблеми були висвітлені у Звітах Генерального секретаря Ради Європи у 2014-2015 роках, а також у звітах КРЕС щодо ситуації в 2013 та 2015 роках. Наприклад: в деяких державах нова політична більшість поставила під сумнів положення суддів, які вже обіймали свої посади [3]. В нашій країні масштабна судова реформа розпочалась майже відразу після Президентських та Парламентських виборів у 2014 році.

Нова реформа включала в себе внесення змін до Конституції та утворення кількох нових інституцій. Реформу загалом було спрямовано на забезпечення незалежності, підвищення рівня довіри та публічної підзвітності судової влади [4]. Ліквідовано Верховний Суд України